

Teoriasta käytäntöön – akateemisen opiskelun pedagoginen työelämähorisontti

*Terhi Skaniakos, FT
Jyväskylän yliopisto
Strateginen kehittäminen*

Miksi työelämätaitoihin tulisi kiinnittää huomiota?

Opiskelijat:

- Koulutus ei tuota hyvin työelämätaitoja (Kivinen ym. 2002)
- Taidot opitaan vasta työelämässä? (Tynjälä ym. 2004)
- Työelämään liittyvät odotukset epämääräisiä eikä opiskelijoilla välttämättä strategioita suunnitella omaa työuraansa ja tulevaisuuttaan (Buchman 1998)

Koulutus:

- Asiantuntijuus ja osaaminen
- On jo hyviä malleja ja käytänteitä
- Haasteena työelämäorientaation tukeminen pedagogisin käytäntein

Työelämä:

- Osaamisodotukset ja tarpeet
- Hyvää substanssiosaamista on, yleisiä taitoja tarvitaan

Koulutus- ja työuran suunnittelua epävarmuuden työmarkkinoilla

- Koulutus- ja työmarkkinoiden epävarmuuden kaksitahoisuus: ulkoinen ja sisäinen epävarmuus (Barnett 2004)
 - Työelämän muutosten tuoma rakenteiden epävarmuus
 - Identiteetin rakentamisen epävarmuus: entistä vaikeampaa määrittää, kuka minä olen
- Tulevaisuusorientaation rakentamisen lähtökohtana kysymykset, joita ympäröivä yhteiskunta saa yksilön kysymään itseltään (Savickas 2005)
- Mielekkäiden vastausten saaminen näihin kysymyksiin?
- Missä opiskelijalla on mahdollisuus käsitellä näitä asioita?

Pedagoginen työelämähorisontti

- Pohjautuu viimeaikaiseen uraohjausteoreettiseen kirjallisuuteen ja korkeakoulupedagogiseen tutkimukseen
- Työelämäorientaation tukemista voidaan tarkastella yksilön tai korkeakoulutuksen ja sen pedagogisten ratkaisujen näkökulmasta
- 3 osaa:
 1. Opintopolun tulevaisuuskysymykset,
 2. Työelämäorientaatio
 3. Työelämähorisontti
- Pedagoginen haaste miten koulutuksen aikana vahvistetaan opiskelijoiden työ- ja elämänuransuunnittelua työelämävalmiuksien kehittämisen ohella
- Testattu eri kursseilla, alustavia tutkimustuloksia

Työelämähorisontti

- *Horizon for action* eli *toimintahorisontti* (Hodkinson ja Sparkes 1997)
- Toimintahorisontti on alue, jossa yksilön toiminta ja päätöksenteko tapahtuvat
- Käsitukset ja näkemykset itsestä ja ympäröivästä maailmasta
- Yksilön lähtötilanne (habitus, koulutus ja vallitseva työmarkkinatilanne)
- Erilaisten mahdollisuuksien näkeminen ja valinta
- Yksilölliset valinnat aina sidoksissa kontekstiin, kokemuksilla merkitystä sille, millaisia valinnanmahdollisuuksia opiskelija voi opintojensa aikana tehdä ja nähdä.

- **Millainen on opiskelijan työelämähorisontti?**
- **Miten voimme tukea sen rakentumista?**

Opintopolun tulevaisuuskysymykset

Tulevan työuran pohdintoja opintopolulla

- Tuleva työura askarruttaa jo opintojen alkuvaiheessa (90%, 1/3 paljon) ja lisääntyy opintojen edetessä (96%, paljon 76 %)
- Mikä pohdituttaa tulevassa koulutus- ja työurassa?

Asiantuntijaidenteetti:

- olenko oikealla alalla?

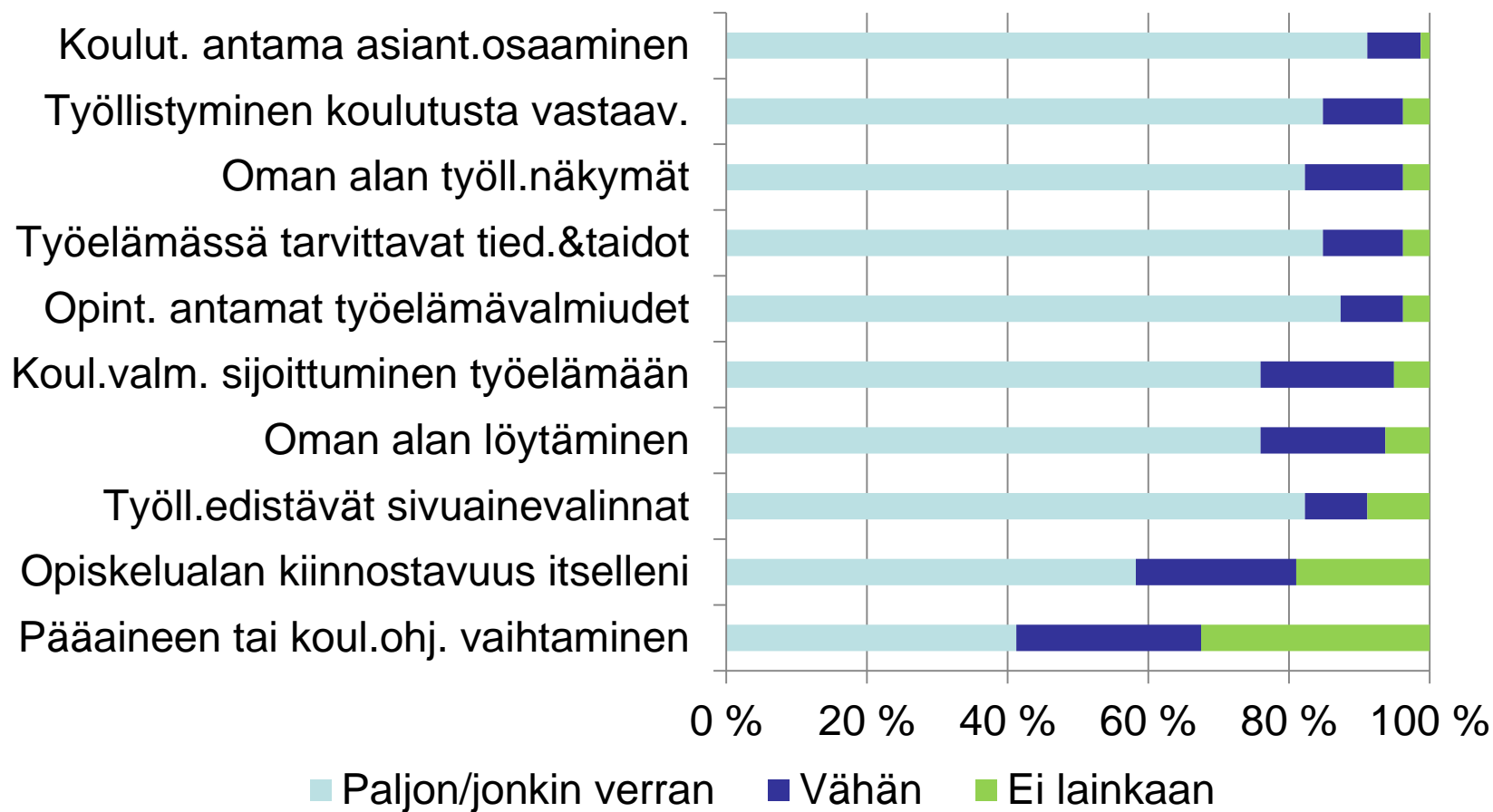
Koulutuksen tuottamat kvalifikaatiot:

- Mihin työtehtäviin koulutukseni valmistaa?
- Ovatko koulutuksessa opitut asiat käyttökelpoisia työelämässä?

Työllistyminen ja työmarkkinatilanne:

- Työllistynkö tällä koulutuksella?

Millaiset työelämäkysymykset ovat askarruttaneet pilotteihin osallistuneita (n=79)?

1) Kvalifikaatiot, 2) Työmarkkinoiden mahdollisuusrakenteet, 3) Identiteetti

Työelämäorientaatio

1. Työelämäsuhde
2. Työelämätiedot ja -taidot
3. Työllistymisvalmiudet

1. Työelämäsuhde

- Käsitukset ja kokemukset työstä ja työelämästä, ammateista ja työmarkkinoista
- työhön liittyvät arvostukset: millaista on ”hyvä työ”?
 - oma biografia – perhe ja läheiset
 - omat työkokemukset
 - media
 - jne.

2. Työelämätiedot ja -taidot

a) Yleiset taidot / geneeriset I. siirrettävät taidot

- Esim. vuorovaikutustaidot, IT-taidot, kielitaito, ajattelutaito (kaikki työkokemus, harrastukset, elämä...)
- 2000-luvun taidot

<http://ek.multiedition.fi/oivallus/fi/liitetiedostot/ajankohtaiset/oivallus-2-valiraportti-final.pdf>

b) Alaspesifit tiedot ja taidot

- Oman alan spesifi tieto ja taito, erityisosaaminen, asiantuntijuuteen tarvittava tietotaito

Asiantuntijuus askarruttaa

OIVALLUS

2. väliraportti

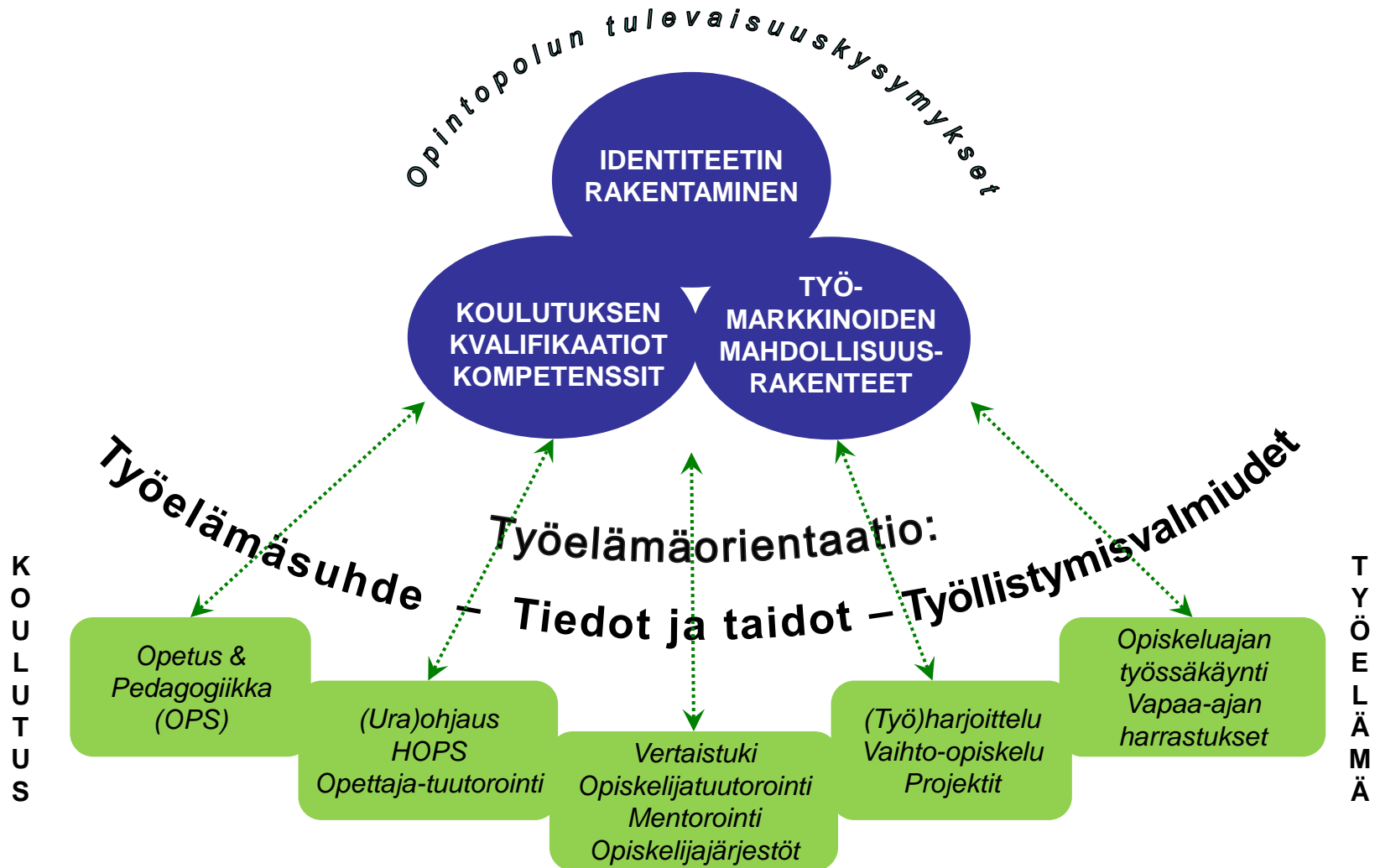

Moniosaajuus
syntyy ryhmissä.
Tulevaisuuden
koulutus tukee ja
edistää yhdessä
tekemistä.

3. Työllistymisvalmiudet

- keinot työllistyä ja päästä työmarkkinoille haluamalle alalle
- kyky nähdä mahdollisuuksia työmarkkinoilla
- kyky tunnistaa omaa osaamista vastaavat työtehtävät
- työnhakutaidot
- verkostot – jo opiskeluaikana!

Työ- ja koulutusuran valintojen toimintahorisontti

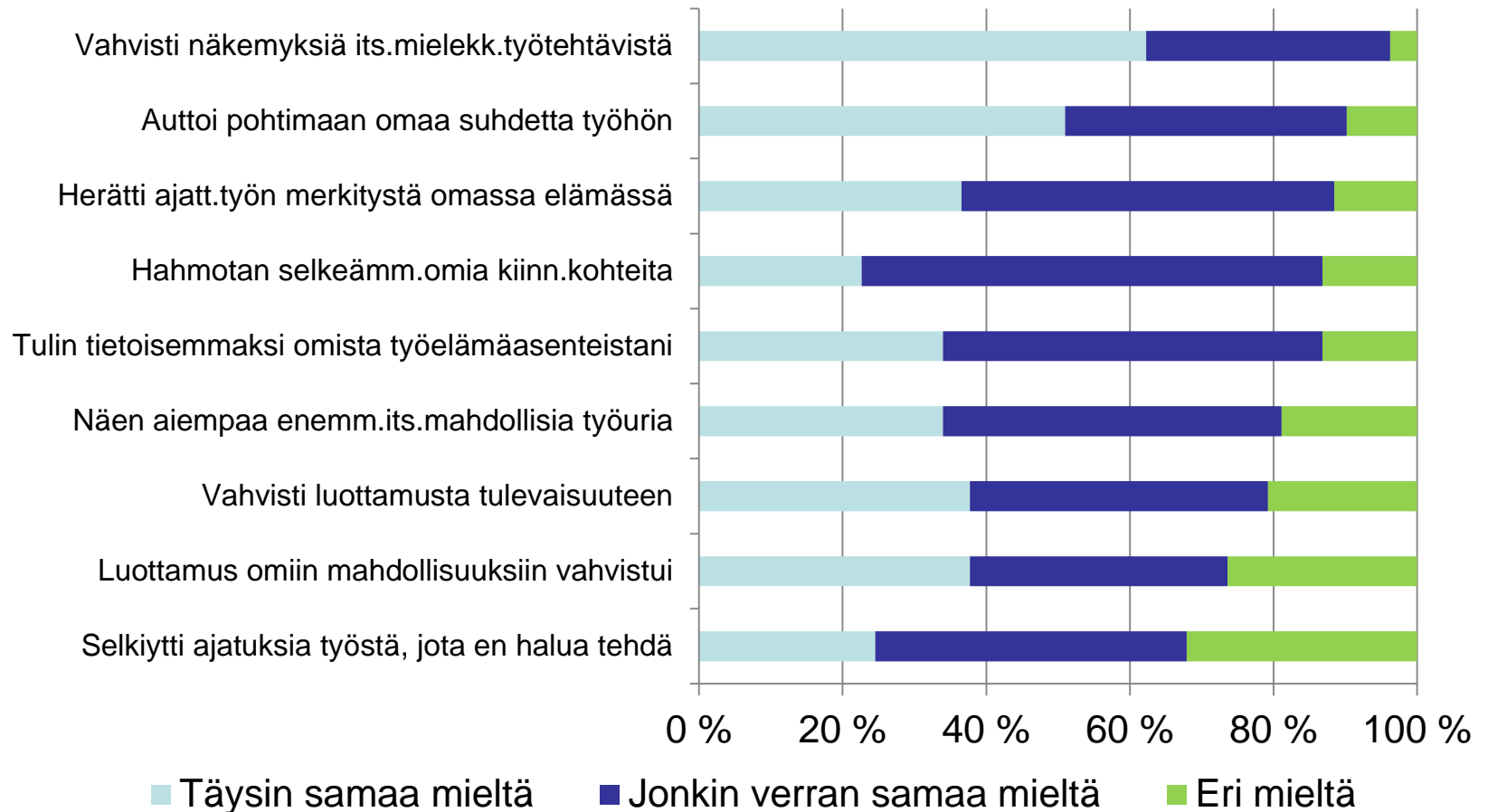

Työelämäpedagogiikkaa ja -ohjausta

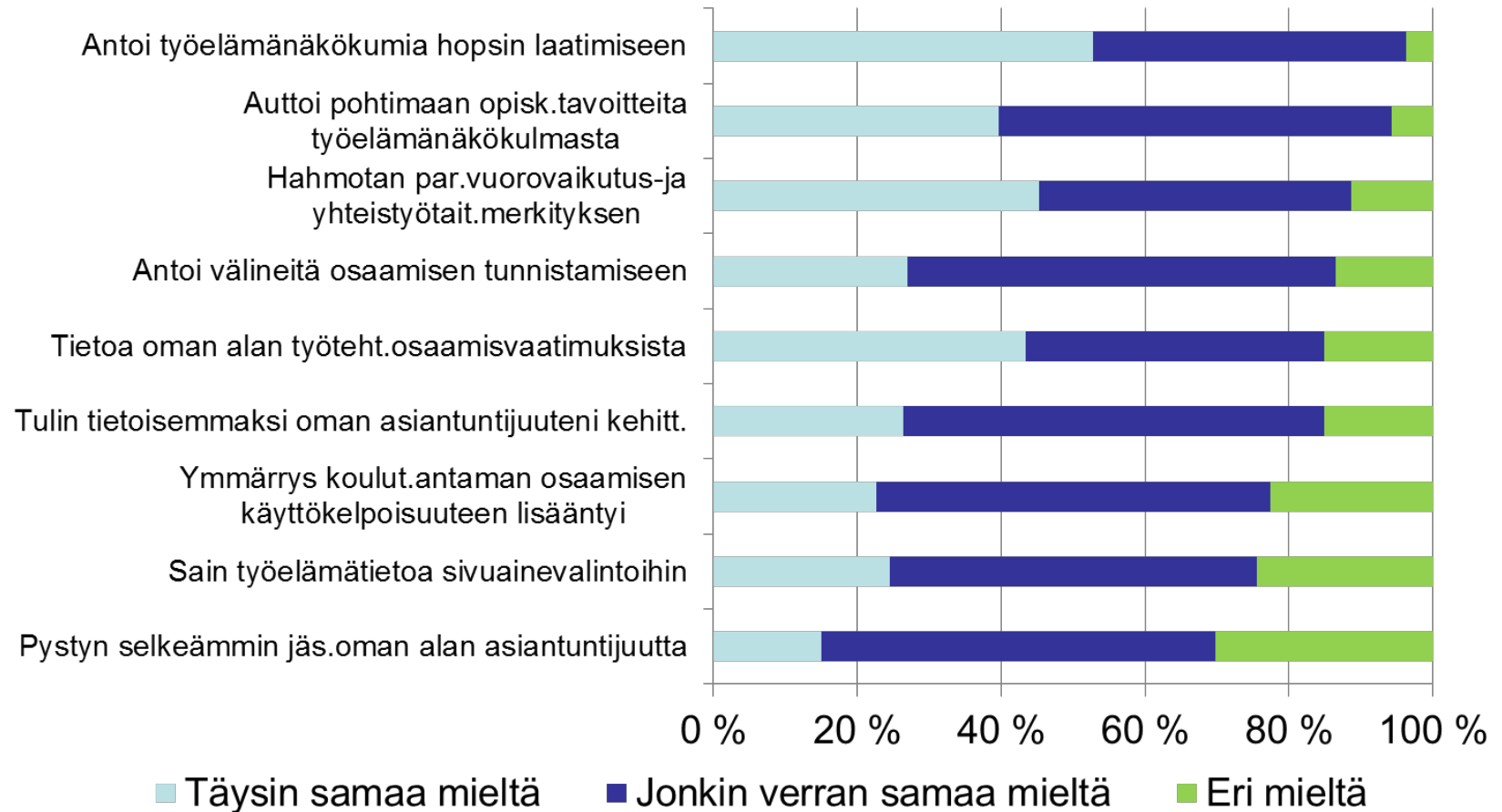
Yliopistosta työelämään hankkeessa kehitetty opintojen eri vaiheisiin kursseja:

- Orientaatiokursseihin työelämänäkymiä
- Ryhmäohjausta hops-ohjaukseen
- Työelämä- ja asiantuntijuuskursseja opetussuunnitelmiin
- Uraryhmiä opintopolun jatkumolle
 - Ready-Study-Go-ryhmämalli
- (Opiskelijalähtöisiä) alumni- ja työelämäpäiviä
- Osaamista opintojen ohessa -ryhmätoimintaa

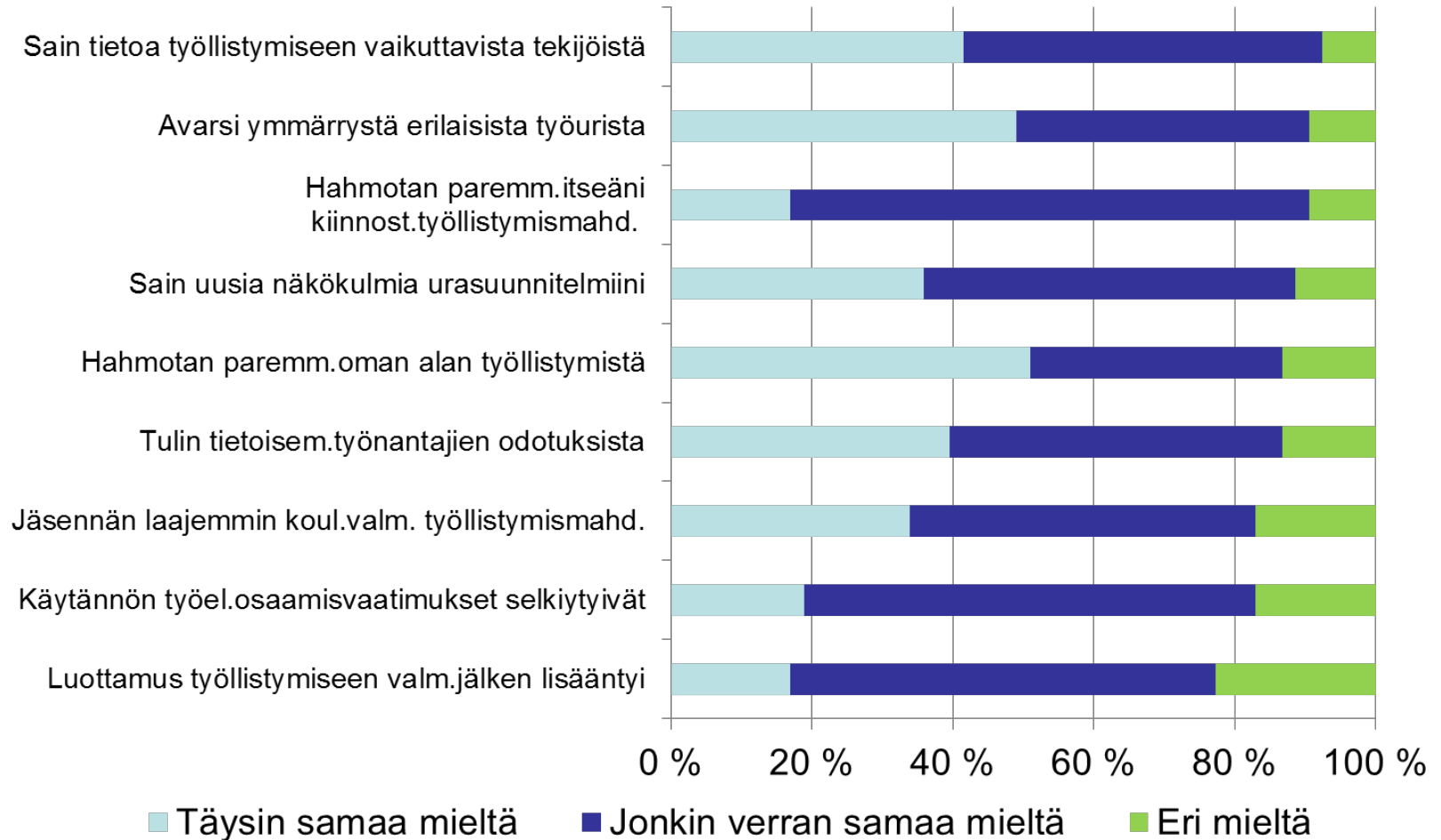
Miten pilotit onnistuneet tukemaan yksilöllisen työelämäsuhteen jäsentämistä?

Miten pilotit onnistuneet tukemaan työelämätietojen ja -taitojen jäsentämistä?

Miten pilotit edistäneet työllistymisvalmiuksia?

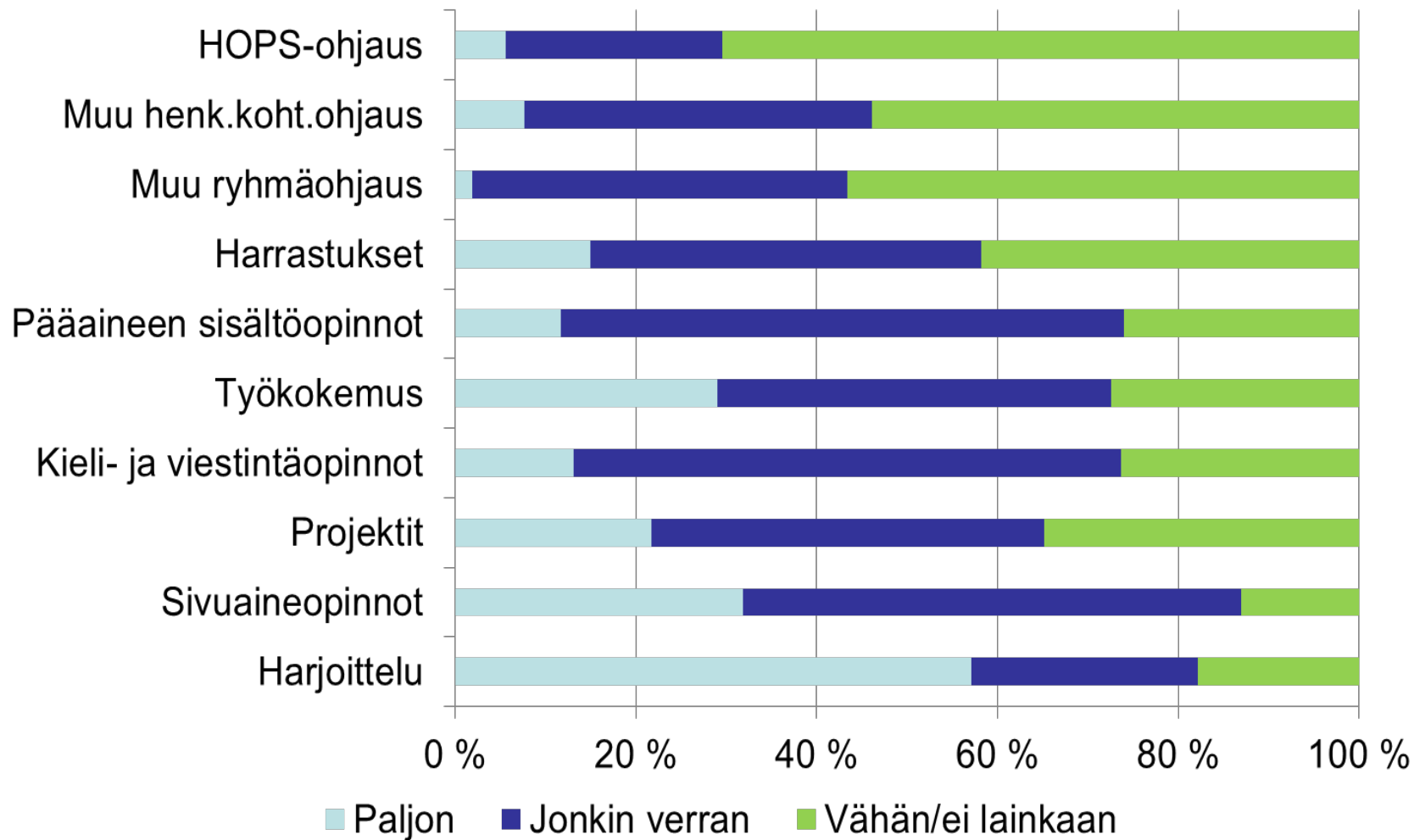

Ohjauksen merkitys?

- HOPS-prosessit – työelämänäkökulma ja kansainvälisyys
- Ryhmäohjaus hopsauksessa / omaopettajatoiminta
- (Hops)ohjaukseen voitaisiin entistä enemmän soveltaa ryhmäohjausta ja ryhmätyömenetelmiä.

- Yhteisöllisyyttä tukevia työskentelymuotoja voidaan soveltaa isoissa opiskelijaryhmissä.
- Ryhmäohjaus ja –työskentely itsessään voivat kehittää opiskelijoiden työelämävalmiuksia.

Miten seuraavat asiat tukeneet työelämäorientaatiotasi opintojen aikana?

Työelämäorientaation ohjauskysymyksiä

1) Työelämäsuhde

a) Minkälaisia käsityksiä ja kokemuksia minulla on työstä ja työelämästä, ammateista ja työmarkkinoista?

- Minkälaisissa työtehtävissä isovanhempasi, vanhempasi, sisaruksesi tai muut läheisesi ovat työskennelleet?
- Minkälaista työtä olet itse tehnyt aikaisemmin? Työskenteletkö opintojen ohessa?
- Onko sinulla mielestä hyvä tietämys työelämästä? Mitä ovat työmarkkinat? Tunnetko työelämäsektorit? Mistä olet saanut tietoa näistä asioista?

b) Työhön liittyvät arvostukset

- Millaista on mielestäsi ”hyvä työ”?
- Minkälaisia asioita siihen kuuluu tai ei kuulu?
- Mikä työssä on tärkeää?

2) Työelämätiedot ja taidot

a) Yleiset tiedot ja taidot (ns. geneeriset taidot) (kortit)

- Minkälaisia yleisiä taitoja minulla jo on?
- Mitä tarvitsen lisää?
- Miten ja missä voin oppia tarvitsemiani taitoja?

b) Alaspesifit tiedot ja taidot

- Minkä alan osaajaksi haluaisin tulevaisuudessa?
- Minkälaisessa työssä haluaisin työskennellä?
- Minkälainen on unelmatyöni?
- (lue uudestaan mitä kirjoitit kohtaan 1 b) ”millaista on hyvä työ”?)
- Minkälaista osaamista tuo työ edellyttää?
- Minkälaisia valintoja minun pitäisi tehdä koulutuksen aikana?

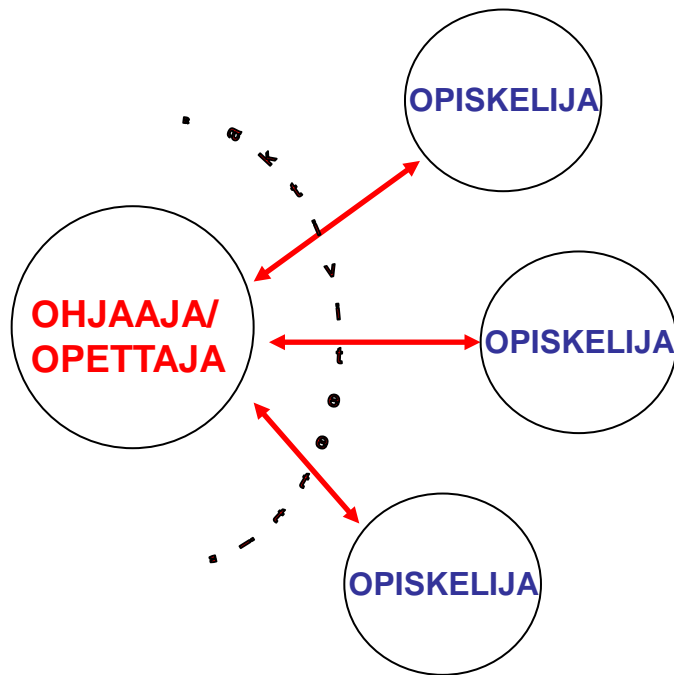
3) Työllistymisvalmiudet

- a) Minkälaisia työtehtäviä haluaisin tehdä? Minkälaisia tehtäviä en missään tapauksessa haluaisi tehdä?
Minkälaiset kriteerit työn pitäisi ehdottomasti täyttää?
- b) Minkälaisia verkostoja minulla on elämässäni? (perhe, ystävät, harrastukset, järjestötoiminta, opiskelu, työ...)
Luettele verkostoja tähän ja piirrä kartta erilliselle paperille.
- c) Minkä kanavien avulla voit löytää työtä?
- d) Tarvitsetko vielä lisätietoa tai taitoja työllistyäkseni?

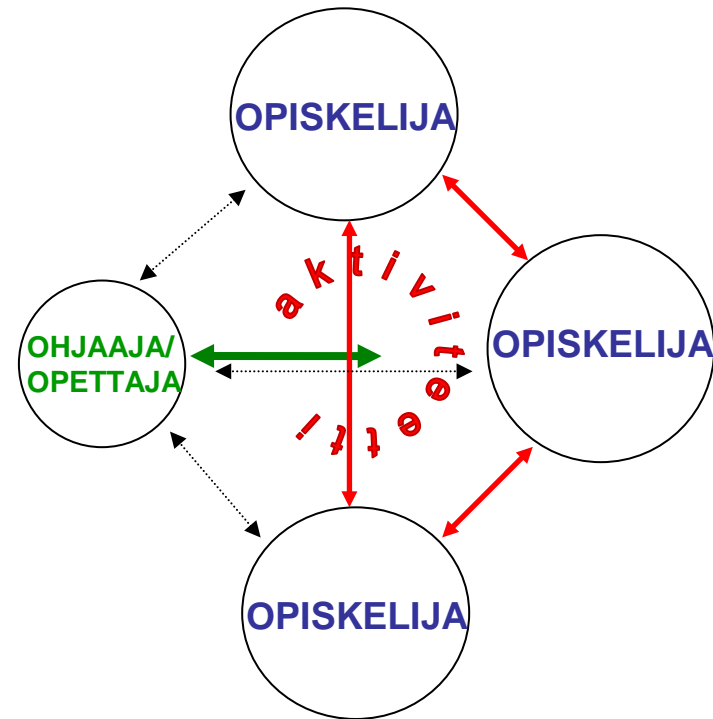
Yhdessä kohti työelämää

- Pilottikursseilla käytettiin ryhmäohjauksen menetelmiä
- Strukturoitu ryhmäohjaus (Borgen ym. 1998)
- Ryhmässä aktivoituvat ajatukset ja erilaiset näkökulmat
- Omien ajatusten ääneen lausuminen, erilaisten kysymysten käsitteleminen, kokemusten jakaminen
- Yhteisöllisyys: opiskelijayhteisöstä asiantuntijayhteisön jäsenyyteen
- Sosiaaliset taidot kehittyvät: opitaan paljon geneerisiä asiantuntijatyön taitoja , yhteistoiminnalliset taidot (Coman, Evans & Burrows 2002, Symes 1998)
- Ryhmän tuki opintopolulla: vertaiskokemusten jakaminen, palautteen antaminen ja saaminen, toisten kannustaminen & tukeminen
- Ryhmässä itseä askarruttavat ajatukset ja tuntemukset ”normalisoituvat” ja yhteisesti jaettu kokemus voimaannuttaa (Penttinen 2011)

Ohjaajan roolin muutos: Ohjaajakeskeisestä vuorovaikutuksesta vertaisvuorovaikutukseen

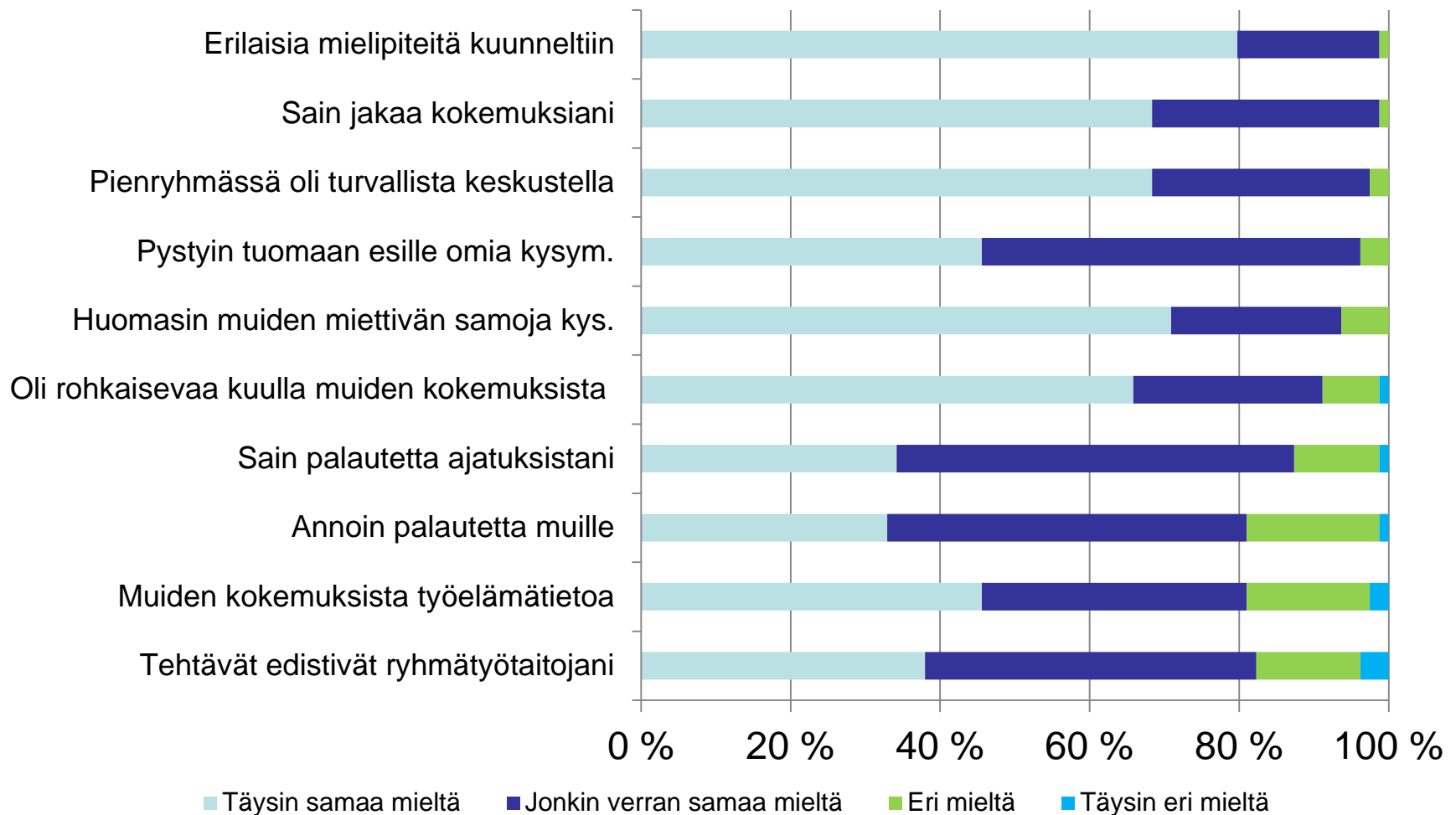

Kuvio 1. Ohjaaja/opettajakeskeinen vuorovaikutus

Kuvio 2. Opiskelijakeskeinen vuorovaikutus

Kokemuksia ryhmätehtävistä

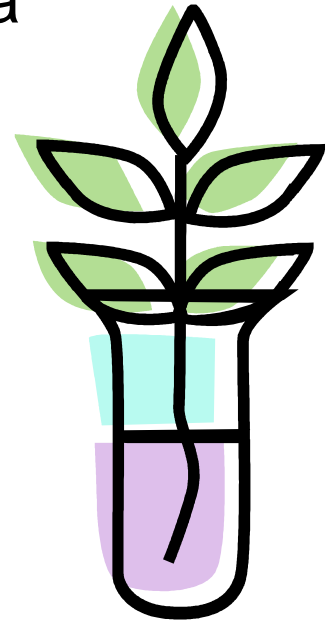

Reflektio avaimena työelämäorientaation rakentamiseen

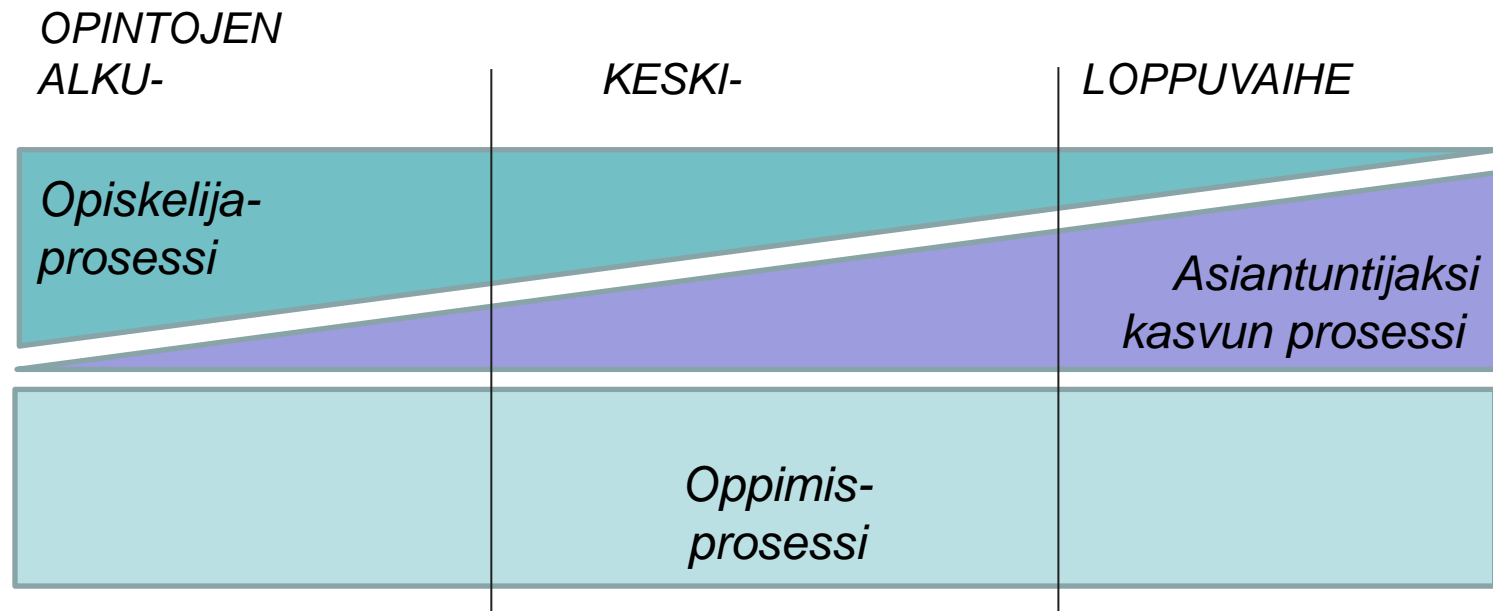
- Merkittävät (seuraamukselliset) **siirtymät** (Beach 2003)
- Kehityksellinen muutos tapahtuu, kun
 - Kokemus tuottaa uutta tietoa ja tietäminen laajenee
 - Identiteettiä rakennetaan asemoimalla itseä uudella tavalla yhteiskunnassa
- Yksilön ja sosiaalisen toiminnan välisen suhteen muutokset **koulutuksen aikana** ja siirryttäessä työelämään
- Siirtymien **tietoinen reflektointi**, jolloin niistä voi tulla merkittäviä seuraamuksellisia siirtymiä

Pilottikurssit

- Opintojen eri vaiheissa – orientaatiokursseista opintojen loppuvaiheeseen
- Käytettiin ryhmänohjauksen menetelmiä
- Tehtiin erilaisia reflektiotehtäviä
- Vierailut työelämästä/työelämään (myös opintojen alkuvaiheessa koettiin merkitykselliseksi!)

Asiantuntijaksi kasvaminen

Skaniakos 2011

**Yliopisto-opintojen tavoite:
Itsenäisen ajattelun kehittyminen ja asiantuntijaksi kasvaminen**

Hyviä käytänteitä on

- Yliopistossa opitaan monipuolisesti erilaisia työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja (Virtanen & Tynjälä 2009; 2010).
- Eniten yliopisto-opiskelijat kokevat oppivansa tiedonhankinnan ja -analysoinnin taitoja, itsenäistä työskentelyä
- Myös yhteistyö- ja viestintätaitoja, oman alan perustaitoja, oman työn arviointia sekä luovuutta
- Pienellä panostuksella ohjataan opiskelijoita tunnistamaan työelämätaitojen oppimisensa & konkretisoimaan niiden käyttöpaikkoja työelämässä (Penttilä & Virtanen 2011; Virtanen 2011b; Virtanen & Penttilä 2011)

Tunnistettuja piirteitä hyvissä kursseissa:

- Yhteisöllisyys, keskustelu, positiivinen ilmapiiri, teorian ja käytännön yhteys, kriittisen näkemyksen kehittäminen

Pedagogiset ratkaisut

”Näkyväksi tekemisen” pedagogiikka = MITEN?

Opiskelijan aktivoiminen = MITEN?

- Reflektio, omien käsitysten, ajatusten ja tekojen tiedostaminen
- Tutkiva asenne – aktivoivat tehtävät
- Osallistava pedagogiikka (yhteisöllisyys)
- ”Näkyväksi tekemisen” pedagogiikka - punainen lanka, metataso, kokonaisymmärryksen muodostaminen

Johtopäätöksiä

- Työelämäkysymykset ovat läsnä opintopolulla ja ohjauksessa sekä opetuksessa tulisi tukea opiskelijaa löytämään vastauksia näihin kysymyksiin
- Pedagogisen toimintahorisontin eri paikoissa voidaan tukea työelämäorientaation eri asioita
- Kuka tahansa opettaja voi lisätä opiskelijan tietoisuutta työelämänäkökulmasta ja opintojen kokonaisuudesta
- Kytkenät asiantuntijuuteen – mitä asiantuntijuus on
- Akateemiset taidotkin ovat työelämätaitoja!

